

—*— У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 18. МАРТА 1884. —*—

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 33.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табла. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 попч. месечно. — Претплатна се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новоме Саду.

ПОВЕСНИЦА О ДРАМИ УОПШТЕ.

(Свршетак.)

Али у почетку своје песничке радње не беше Шекспир ни налик онако знатан песник какав ће доцније бити као народни драматичар и уопште као песник. Првенци су његових умотвора певаније „*Venus and Adonis*“ (Venus and Adonis — 1593.) и „*Отлица Лукреције*“ („The rape of Lucrece — 1594.“), даље омање лирско-епске певаније: „*The passionate pilgrym*, 1599.“ и („*A loveris complaint*, 1609.“)

Много су му знатнији сонети, којих је изшло око 154, први пут 1609., а које је писао у различита времена, али у оно доба, кад сонети беху у пуном јеку. Његови сувреници хвале те сонете, које је он као ради свога одмора и забаве спевао у друштву својих пријатеља.

Није се поуздано дознalo, којима је драма започeo Шекспир своју драмску радњу, и које су праве његове драме, а за које се мисли да су његове. Даље није запело познато, кад је која драма постала и изашла на свет. Ми ћемо овде време по Даудену (Dowden) назначити, како и горе назначисмо за неке драме. Остало је пак за њим свега 37 драма, што су под његовим именом штампане, а позиција ће критика показати, јесу ли све та драме доиста његове. Најзнатније су му сврх горе споменутих ове: *Ромео и Јулија* (Romeo and Juliet, 1592.); *Јулије Цезар* (1601.); *Отело* (1604.); *Макбет* (Macbeth — 1606.), *Антоније и Клеопатра* (1607.), *Кориолан* (1608.).

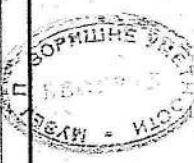
Што је био Омир у епском, то је Шекспир у драмском песништву. Нико га до данас није

достигао, а камо ли престигао. Шекспиру је било глумиште огледало природе и живота: Ту је он вештачки знао описати природу и живот са сваке стране, са жалосне и са веселе, са страшне и умиљате, рекао бих пред собом видиш праве природне створове и човека, како их је сам Бог створио. Он човека није хтео стварати по замисли, него га показати, какав је, пусто га је, да он сам проговори и ради онако, како је створен. Па то је све знао учинити на најпростији начин, ка 'но ти природа, као играјући се. Како је он јасно разабирао своју драмску дужност, то је показао гласовитим речима Хемлетовим, који каза за глуму, да „она, како негда у почетку, тако и сада смеђа на то, да нам нацрта врлину онакву каква је, наслика опачину и обележи век и време, о којему се говори.“

Па ипак, уза сву ту његову врлину, свет га ни до најновијих времена није разумео нити оценио, како је он заслужио, док му новији нараштај, особито Лесинг и Шлегел, не пронесе славу по свеколиком свету!

Из Шекспира још неко време тињаше пламен драмског песништва, који он разбукта, док око половине 17. века сасвим не утрну, те се заврши сјајно доба енглеске драме.

У Шекспирово доба, док цветаше енглеска драма, могаху се јасно разликовати два драматурђијска правца: *народни*, који се држаше казивања народне глуме, и *научено-старински* (антички), који се пресадио из Талијанске и Француске. Народни правац одржаваше мегдан, док му глава бијаше сам Шекспир.

С 11 - 4

Л И С Т И Ј И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Фуршамболови. Позоришна игра у 5 чинова, написао Емил Ожје, превео Бранко Мушицки.) Приказана ирви пут у уторак 13. марта о. г.

Богати банкар Фуршамбол приближује се трговачкој кризи. Том је главни узрок раскошан живот жене му Корнелије и лакоумно животарење сина му Луја. Он је по себи добар и благ човек, те не уме на пут да стане прекомерном расипању у породици својој, напреже се, да сјај своје куће одржи на досадашњој висини; али пад једне велике трговачке фирме повукао је и њега собом, те стоји пред непријатним, али примораним решењем, да обустави и своја плаћања, т. ј. да банкротира. Но поред све недаље своје узима он још под закриље Креолку-девојку, Марију Летелијереву, даје јој места у својој кући и троши на њу као на своју кћер. Као пандан том неразумном животарењу стављена је друга трговачка кућа, Бернардови, мати и син, који са разумним располагањем и солидном шпекулацијом дођу до великог иметка од два милијуна франака. И сад долази право језгро те драме. Стари Фуршамбол био је у своје млађе доба неки ветропировић; он заволио девојку, која је била учитељка музике у кући његова оца, и познанство то није остало без последица. Девојка постаде матером. Фуршамбол је, до душе, имао поштену намеру, да своју љубазницу узме за жену; али духови напунили су му уши разним сумњичењем, он напусти своју љубазницу и ожене се девојком са миразом од осам стотина хиљада франака. Међу тим је прохујало много година, скоро четрдесет, и у том положају почине драма. Бернардовица дознаје од свог сина да Фуршамбол стоји пред катастрофом, те се одмах реши да му помогне, јер она је баш она девојка, коју је Фуршамбол пре толико година оставио, а њен син Бернард плод је њихове негдашње љубави. Но син, који не зна прошлост своје матере, неће да притељне Фуршамболу у помоћ, па ни онда, кад му мати каже, да му је Фуршамбол отац, јер га презире, што му је матер напустило. Али стара Бернардовица друкче мисли; она Фуршамболова још љуби и на послетку наговори сина, да оцу свом помогне, не само сумом од двеста четрдесет хиљада, него и тиме, што ће с њиме ступити у отакљук. Док се то тако дешава, удвара се Луј лепој Марији, али на свој начин, јер и не мисли, да је узме за жену, већ за швалерку. Још је тако искрен, да јој то и каже. Марија, увеређена, напушта кућу Фуршамболову и хоће да иде за васпитачицу у Енглеску; али пре тога

нуди Фуршамбулу сав пметак свој, четрдесет хиљада франака, у помоћ. У исто доба, кад се то све дешава, проси префект барон Растибулоа Фуршамболову кћер Бланку за свога сина, мислећи, да ће она добити велики мираз. Фуршамбол, у својој невољи, обрати се на своју жену, чије је имање недодирнуто, да му помогне; али ова неће о том ни да чује, и кад је поред трговачке крпе хтела да наступи и породична криза, појави се Бернард, те у лепој форми понуди Фуршамбулу своју помоћ, коју овај и прими. Трговачка криза буде тако отклонења, а и породична паде на низак ниво, јер госпођа Корнелија подлеже одсудном ступању новога отака. Али сад настаде друга криза. Растибулоа хтеде да се извуче из обvezе своје, кад је чуо да се Фуршамбол љуља, па онда, кад се овај помогне, хтеде да понови пређашњи одношај, али буде одбијен, јер се међу тим појавио нови просилац за Бланку, кога је ова мало и љубила. Луј тера ветар капом; он се ноћу украде и оде у клуб, да се карта. Госпођа Корнелија, а и други укућани, чули су га где излази из своје собе, и држе по том, да је Марији учинио ноћну посету. Фама се одмах придржи тог случаја, и на Марију паде лага, да је Лују подлегла. Марија је десператна, не зна шта да ради; али Бернард хоће да натера Луја, да Марију запроси за жену. Овај то неће, и ту се деси сукоб између два брата, и то такав, да Луј сувово увреди Бернарда. Сад се није могао ни овдј уздржати, те, после велике душевне борбе, саопшти Лују, у каквом још одношују стоеје ониј један с другим. Но Луј то не дира, бој зна како, и тек кад му Бернард рече, да је по налогу матере своје избавио Фуршамбola од пропasti, дође к себи; племенити осећаји отму у њему мања, и он обреће да ће Марију запросити. То и учини, али Марија га одбије, и сад избија притајани осећај Бернардов према Марији. Луј то примети, и са своје стране доврши оно, што је Бернард с њиме хтео. Марија и Бернард ће се узети. Луј приступи Бернардовици с највећим поштовањем. Стари Фуршамбол никад није дознао, ко га је управо избавио.

Као што се види, плетиво те драме не само да је прилично испрекрштано, него је уједно и врло фино, тако фино, да ми напсим мало варварским чулима и не можемо да га потпуно схватимо, бар не тако, као што га уму Французи да схвате. Да боме, њихово гледиште, што се тиче социјалног живота, са свим је друкче, него наше. Ја велим гледиште, јер сам догађај, да се девојка напусти другој за љубав, није ни код

нас баш тако са свим непознат. Па не само напуштање девојке ћуди ради, него баш при свим сличним околностима, при којима је Фуршамбол напустио своју првашњу љубазницу. Па ни гледиште у приватном животу нашем не разликује се бог зна како од француског гледишта; разлика је само та, што Францууз то не таји, што брат Србин таји, а разлика је и та, што је Францууз у стању да тако један обичан догађај из живота пренесе и на позорницу и у роман, и то са одобравањем целога народа, а српски писац морао би се тог устручавати. Али не с тога што се можда тако што у српском животу не догађа, већ са афектирање придерије наших супародника и супародница. Не мислим ја одобравати онај корак даље, што га учинише францууски писци, износећи и браколомне случајеве на позорницу. То не одобравају ни Немци, ма да су куд камо напреднији од нас. Али Французи одобравају га, и то са сличних случајева у њих, па онда још и с тога, што таквог браколомног мужа или жену на позорници свагда стигне за службена казна, као пример, који би заплашио од даљег експериментирања у том жанру.

Морао сам рећи, коју више о становишту те драме, јер је такво становиште на позорници у нас још доста ново.

Плетиво те драме, као што сам приметио, врло је фино. Радња у њоји иде местимице лагано, особито у првим чиновима; али што се више приближује крају, све је живља, све је интересантнија. У накнаду за то дати су нам фини и елегантни дијалози и оштроумне реченице, а то нас опет тако везује, да чисто и не опажамо она места, где радња на који час застане. Али писцу је стало до тога, да сваки карактер у драми прво добро обележи и мотивира како би се доцније њихова радња боље могла разумети, па онда и одобрити. Услед тога нам се и чини, да није ни једна реч излишна, и да је та драма, баш у таквом облику, не само оправдана него, баш са свим на свом месту. У њоји немају главније улоге многе особе, па опет нас цео склоп везује и занима. Сваки чин чисто је драма по себи, тако је промишљен и тако је вешто изведен. Да боме, да се при таком фином плетиву неда запамтити сваки нит; многи испадне из вида, многи се и не види. С тога и није чудо, ако нам наше природне очи често и засену, те нам не дође све тако до свести, како би требало, те да о целом плетиву чиста и јасна појма имамо.

Већ само та околност, да у драми нема правог неморалног человека, чини, да нам је симпатична. Фуршамбол је добричина, али слаб и попустљив, а то одмах разјашњује сав низ његовог делања. Корнелја је богата, уз то траљаво ва-

спитана па још и ограничена; али она постаје одмах друкача, чим увиди на каквом је путу до сад била. Што њојзи доброћудни и слаби Фуршамбол није могао отворити очи, то није ни његова ни њена кривица; али она је одмах провидила, чим је ћуди њеној енергичан Бернард стао на пут. Луј је прототип француске богатије омладине, која поред лакоумног животарења чува своју част. Што је он хтео Марију да заведе, то није хтео да чини са рђавог карактера, већ с тога, што је то неко одомаћено гледиште у Француза. Па ипак тај лакоумни Луј постаде са свим другим човеком кад му племенити Бернард растумачи положај његов. Бланка је обична девојка, и добра и лакоумна. Како ли се пак истичу према тим загонетним наравима карактери Марије Бернардовице и Бернарда. Ту је племенитост једина црта. Једнини је Растибулоа неко шеврдало; али он то ради, што не уме друкче да ради, што мисли, да његов рад може и сме да руководи само сталешко му становиште. Да се то са чисто моралног гледишта не може одобрити, то стоји; али се даје разумети, тим пре, што му је рад некако рефлекторан, услед васпитања и гледишта његовог. У осталом, он је више епизодична фигура, и не утиче битно у саму радњу.

Што се тиче приказа, тај је био и за прву представу врло добар. Глумци и глумице дали су себи баш труда, да то лепо плетиво лепо и изнесу на позорницу. Г. Лукић (Фуршамбол) са свим је добро приказао неодлучан карактер своје улоге. Гђа Љ. Димитрића (Корнелја) тико је исто одмерено изнела даму из плутократских кругова. Хочемо да споменемо и лепу тоалету њену. Г. Димитријевић (Луј) био је у свом елементу. Већ елегантна појава његова, уз то и поља ионшалантна пола разметљива улога, беху од симпатичног утиска, а у ансамблу истичао се увек на укусан начин. Гђца Л. Хаџићева (Бланка) била је мила појава на позорници, и то не само по себи, већ и по игри. Одмерену озбиљност поред прикривеног унутрашњег жара истакла је гђа М. Рајковића (Марија Летелијерева) са свим добро. Племенито осећање поред све трагичне судбе своје приказала је гђа Д. Ружићка (Бернардовица) на свој јединствени начин. Г. Ружић (Бернард) био је у игрп својој као свагда ексактан и скроз ваљан. Г. Димитрић (барон Растибулоа) није најмане није заостао из свих споменутих. Г. Рашић (Жермен) и г. Љ. Станојевић (стари слуга) беху са свим добри.

Споменути нам ваља још и леп језик у српском преводу, а додати захвалност управи, што је још ове сезоне дала приказати ту лепу драму.

М. С—h.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

33. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 18. МАРТА 1884.

ПО ДРУГИ ПУТ:

СЕОСКА ЛОЛА.

ПОЗОРИШНА ИГРА С ПЕВАЊЕМ у 3 чина, НАПИСАО Е. ТОТ, ПРЕВЕО И ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ
УДЕСИО С. ДЕСКАШЕВ, МУЗИКА ОД Д. ЈЕНКА.

О С О Б Е

Павле Поповић		Милосављевић.
Милан,	његова деца	Барбарић.
Босиљка,		Ђ. Димитрићка
Ленка, сироче под надзором Поповићевим		Л. Петровићева.
Стеван Драгић		Марковић.
Јелка Чизмићева		М. ЦВЕТИЋКА.
Смиљанић		И. Станојевић.
Смиљанићка		Т. Лукићка.
Пела; имућна жена у селу		Ј. Добриновићка.
Окружни комесар		Суботић.
Панта Букало, певац		Димитријевић.
Мита Крадић, ноћни стражар		Добриновић.
Крадићка		Д. Ружићка.
Марко Вајс, крчмар код „макове седмице“		Лукић.
Први	Циганин	Рашић.
Други		Ђ. Станојевић.
Јован, слуга код Поповића		Димић.

Сељаци, сељанке, Цигани. — Други чин збива се две године после првог. — Комад догађа се
у једном селу у Бачкој.

Госпођа МАРИЈА ЦВЕТИЋКА, члан краљевског српског народног позоришта у Београду,
излази на нашу позорницу као гост само један пут у улози Јелке Чизмићеве.

У понедељник 19. марта представа с певањем у корист изложбе ручних женских радова
у Новоме Саду.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати за ову представу, нека
се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 12 са хата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.